

פתח דבר

”כִּי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי
כִּי נַעֲצֹר בְּחַן לְהַתְנַדֵּב בְּזֹאת
כִּי מִמֶּךָ הִכַּל וּמִמֶּךָ נִתְּנָה לְךָ”
(דברי הימים-א כט, יד)

להטעים את האמת הזו (כגון שמשכב זה אינו פורה ואינו מעניק חיים), ואפשר לקבלו בהכנעה.⁶ קיצורו של דבר, האמת היא אמת. משעה שקיבלנו הכרעה זו, עניין אחר הוא איך יתמודד עם היצר מי שנכשל, מי שיש לו נטייה לזה. דרך הטיפול היא שאלה משנית. קיומם של תועים אינו מאיים על האמת, אלא הצהרת השקר, נשיאת הדגל הפומבי של העיוות והפריצות ברשות הרבים. אין לטשטש את האמת. ודאי שאסור לעשות את השקר לגאווה ולהגיע למסקנות נוראיות יותר, כמו שהאדם נולד עם נטיות קבועות בו, ואין הוא יכול להשתחרר מהם, קביעה המשפילה את האדם ועושה אותו מכשיר מכני חסר בחירה וחירות אמיתית.⁷ מי שסבור כן, רומס למעשה את כבוד האדם. החירות היא יכולת האדם להשתחרר מכבלי הסביבה ולהישגב אל לטוב ואל נזח. יש דרך חיים המובילה לכך, ויש דרך חיים המטביעה את האדם במגבלותיו. אפשר לדרך לטפל בנטיות האלה, אף אפשר לדרך לזכות את מי שנכשל, בתנאי שלא נרמה את עצמנו לומר שגם זו דרך חיים ראויה. אין קיומם של פושעים וגנבים הרבה מביאה לידי מסקנה שעדיף שלא יהיה לאדם קניין על רכושו. אין קיומם של זנות ובגידה וניאוף הרבה מביאה לידי מסקנה שעדיף לוותר על מוסד הנישואים. ואין מציאות של עולם אנושי של שקר, צביעות והפרת נאמנות, מביאה לידי מסקנת נואשת שאין אמת בעולמו של ה'. עלינו ללמד את לשוננו לדבר אמת ולחשוב אמת.

ספר ”משנה תורה” דוחף ליעד האמתי, מציאת האמת. האיש משה, כרועה של אמת, מציין את האדם הנשגב ה”עושה האמת מפני שהוא אמת”.⁸ משל לדברים האלה הם דברי המלך שביקש את האמת ודברי הנביא שענה לו:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַמֶּלֶךְ עַד פְּמָה פְּעִמִּים אֲנִי מִשְׁבִּיעֶךָ אֲשֶׁר
לֹא תִדְבַר אֵלַי בְּקֶלֶם בְּשֵׁם ה', וַיֹּאמֶר רְאִיתִי אֵת כָּל
יִשְׂרָאֵל נְפֹצִים עַל הַקְּרָיִים כְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶן רֹעֶה,
וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֶדְגְּנִים לְאַלֶּה [אין להם רועה].⁹

ויהי רצון שלא תסור ממנו הבטחת ה':

וְנִתְּתִי לָכֶם רְעִים כְּלִבֵּי וְרַעוּ אֶתְכֶם הַדָּעה וְהַשְׁפִּיל.¹⁰

מכוח זה בא הביאור שלפנינו, שנועד ללוות את הלומד לעמוד על חוט השדרה המרכזי של היהדות, הבנת כל התורה. אין חובה לפסוק על פי הרמב”ם, אבל מי שרוצה לעשות כן, חייב קודם לעמוד על דעתו של הנשר הגדול. זהו ביאור הנאמן לדבריו שלו. רמב”ם על פי הרמב”ם.¹¹

עם סיום ביאור ספר זה בזמנו, מלא לבי הודאה לה' על שנתן לכולנו חיל להגיש לעם ישראל את ”ספר הפלאה”, השישי בספרי ”משנה תורה”, בתוספת ביאור תמציתי ומשוכלל, למען יהיו הכל, קטן וגדול, איש ואישה, בעל לב רחב ובעל לב קצר, ממשמשים בתורת רבנו בכל הודה ותפארתה. ולעולם אפרוש את כפי בתפילה שנכוון אל האמת ושהדברים יתקבלו על ידי הלומדים.

• על ”משנה תורה” •

ספר ”משנה תורה” נבדל משאר האסופות לתורה. דברי התורה ניתנו מרועה אחד. אל אחד נתנן. פרנס אחד אמרן. כולן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא. שמא יאמר אדם 'היאך אני למד תורה, מפני שהרבה דרכים יש, וכולם דברי אלוהים חיים. פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות, הללו אוסרים והללו מתירים, הללו פוסלים והללו מכשירים', היאך אני למד תורה, והלא ”תורה אחת יהיה לכם”,² והיאך אני עושה מעשה? כלום לא ניתנה תורה למעשה אלא רק לדרוש בה?.

ספר ”משנה תורה” הוא התשובה לכל אלו, לא מפני שאין להשיב ולהקשות אחר דברי הרמב”ם, אלא מפני שהספר מכוון את האדם ליעד הגדול. זו מטרתו וזה חזונו. יש בו נחרצות ולא פסיקה המותירה את האדם במבוכה, ”יש אומרים ויש אומרים”, ”זה אומר בכה וזה אומר בכה”. רבנו נוקט דרך ברורה. ההלכה היא הלכה מוכרעת כפי שצריך להיות במצב האידאלי של קיום סנהדרין, עידן שבו תורה אחת יוצאת לכל, ולא רסיסי תורה המותירים בקורא תחושה של אבדן דרך. אמנם הדיון לעולם אינו נשלם, ויש לדרך בהיבטים מעשיים, אם במקרה מסוים צריך לנקוט דרך מסוימת או אחרת, והם באים לידי הכרעה, שיש בה תנועה כלפי היעד. הנחרצות אינה עריצות. הנחרצות היא דבקות באמת, והאמת אחת היא, ”ולא נפלה מחלוקת בין בני האדם והכחישו האמת אלא מחמת היעדר הידיעה”,³ והעריצות היא הדבקות במה שאינו אמת או בדרך עיוורת שמטפלים באמת.

הבהירות הזאת נמצאת בספר ”משנה תורה”, גם אם פה ושם אין פוסקים כהכרעתו. גם אם נכשלנו לפי שעה להעמיד חזון גדול של תורה שלמה, אסור לשום אדם לטשטש את האמת מפני כישלון, ואסור לשום איש לוותר על השאיפה לחיי אמת.

לנחרצות של התורה ולאמת שבה, נביא דרך משל בבלוב הקיים בדורנו בעניין משכב זכור, שנאמר עליו בתורה שהוא ”תועבה”. זו דרך מוות בעיני ה', זימה וניאוף וסטייה וגילוי עריות במובן הפשוט והמקורי של המילה. ובניגוד לשבת, איסור אוניברסלי זה חל על כל יצורי אנוש,⁴ ולא רק על בני ברית. איסור זה חל גם על קרבה, לא רק על מגע.⁵ זו הנחרצות שבחוקי התורה. לא יעלה ולא יוריד כמה דברים בה. מצווה

• שלמי תודה •

"ספר עבודה" ו"ספר הקרבנות", שהגהתו כללה גם תיאום עם הספרים שתחת ידיו. אנו מודים לאנשי "מכון המקדש" המובחרים על אצילות הלב ועל שותפות האמת אתנו. תודה גם לאנשי "מכון משפטי ארץ" על כתיבתו של הרב דניאל כ"ץ את נספח השבועה בבית דין בימינו, ולעזרתו של הרב חיים בלוך. תודה לכל מי שהגיהו חלקים מן הספר, למחצה או לשליש או לרביעי, ותודה גם לרבים וטובים שסייעו לנו בליבון עניינים מסוימים בספר.

והנה מקום תודה להודות גם לצוות המורחב, שמכוחו מגיעים רעיונות ומילים לידי מעשה. בכורת התודות למר יצחק וייספיש על מאמציו המרובים בהפקת הספר ובליווי המסור של המפעל מתחילתו, בדבקות ובנועם. רוח ה' מלווה את פועלו. אצילות לבבו וחכמתו וטוהר כפיו הם לעצה טובה לי בכל צעד ושעל. שלוח מעלה הוא ואיש יקר שהמפעל כולו חב לו על חריצותו ודבקותו, והכל לשם שמים בהתנדבות. תודה לנאור ידעי ולמנחם מענדל שכטר שהפיקו מרגלית מתחת ידם, תוך הגהה מדוקדקת באמצעים מגוונים ומשוכללים, עד כמה שירינו מגעת. העבודה איתם הסבה לי עונג רב. נאור ניהל את התהליך כולו בחכמת לב יחד עם הגהותיהם של אברהם בן ארוש, בן ציון חניה וחרברים יקרים נוספים. תודה לחנן מגורי, המנהל את אתר הספר בשום שכל, וליונתן עזרן על עצותיו הטובות. תודה לליאור נגר על הניהול המסור של הספרים. תודה עמוקה לשותפיי באכסניה של קדושה, ישיבת "אור וישועה", ולמנכ"ל ישי בוצחק, המוציא והמביא בטוב טעם. עוד יבואו על הברכה שותפים גדולים המביאים את הספרים לכל דורש ומדביקים את כולנו בעשייה מבורכת ומלאת רגש. תהא משכורת כולם שלמה מעם ה' אלוהי ישראל, וזכות הנשר הגדול תהא חופפת עליהם.

ואחרונים חביבים, הלוא הם בני ביתי. יברך השם את נוות ביתי, ישמרה הצור, המלווה את עבודתי הקשה במפעל זה, ואת ילדינו היקרים. יהי רצון שנהיה אנחנו וצאצאינו כולנו אוהבי השם ולומדי תורתו לשמה.

חיפה, מרחשוון התשע"ג

י"מ

תודה לה' המפליא לעשות, הנותן לי ולכל הצוות כולו כוח לעשות במלאכה, צוות אשר ידו האחת עושה במלאכה והשנייה עוסקת בתורה. תודה לה' אשר לא הניח לנו בחסדו, והכל ממנו, ואליו הולך, "כִּי אֵין מִלָּה פְּלִשְׁתִּי הֵן ה' יְבַעֵף כְּלָהּ... פְּלִיאָה יַעַת מִמֶּנִּי נִשְׁבְּהָ לֹא אוּכַל לָהּ"¹².

"מפעל משנה תורה" שייסדתי הוא מפעל מתנדבים ביסודו, שחזונו הוא שכל אחד ואחד יוכל להכיר את התורה שבעל פה כולה באופן המקיף ביותר ובצורה המתומצתת והמסודרת למופת כפי שהביאה הרמב"ם לידי ביטוי בספר "משנה תורה" ולשאוף לקיומה. סדרה זו יוצאת מתוך שיתוף פעולה בין אנשים של צורה, תלמידי חכמים ומוסדות רבים, כל אחד מומחה בתחומו, שראו בביאור הספר משימה לאומית, ונחלצו למאמץ הכביר, ובהם: ישיבת "תורת החיים" אשר ביד-בנימין; "מכון משפטי ארץ", בספרי המשפט והשלטון, נזקים, קניין, משפטים ושופטים; "מכון המקדש", בספרים עבודה, קרבנות וטהרה; מכון מש"ה, בספר קדושה; "מכון התורה והארץ", בספר זרעים ועוד.

בספר זה דקדקדנו כפי כוחנו מילה במילה. יחד עם זאת, אנו בטוחים שכשם שאי אפשר לבר בלי תבן, כך אי אפשר לספר בלא טעות. אנה הסבו את תשומת לבנו לטעויות שתמצאו. ראו נא את עצמכם שותפים למפעלנו. נשמח לקבל מכם הצעות להניף הלאה את החזון הגדול.

שבח לעושי מצווה שנתאמצו לשם ה'. בספר זה עמלו בטוב טעם ודעת הרב אריאל ארט והרב ד"ר יוסי ארליך מן היישוב טלמון, שנתברך באנשים של צורה, אנשי חכמה ומעשה, שעמדנו על טיבם כבר בביאור הספר הקודם, ספר קדושה. אלו ביארו את הספר שלפנינו ביאור ראשוני וליוו את הביאור עד תומו. עוד מלווים את המפעל כבר שנים רבות ד"ר יחיאל קארה הי"ו; הרב רועי דובקין והרב הלל גרשוני. הבו עוד אנשים כאלו אשר רוח ה' מפעמת בהם.

סייעו בעדנו בהגהות כמעט בכל הספר אלעד מדינה ודוד משה. אף נעזרנו בעצותיהם ובהגהותיהם של הרב אריה כהן ושל הרב יואל קטן. בהלכות העוסקות במקדש ובטהרה (חלק מ"הלכות נזירות" ו"הלכות ערכים וחרמים") נעזרנו בהגהתו של הרב יוסף אלבו, מאנשי "מכון המקדש", העמל על ביאור

✧ הערות ✧

בחרתי לי את הרמב"ם כפוסק, אף על פי שהדורות הקודמים במשפחתי פסקו לפי שולחן ערוך. הרמב"ם אינו מזכיר את המושג "אל תיטוש תורת אימך", ולדבריו אין צריך התרת נדרים כדי לפסוק כדבריו. הדבר המחייב הוא רק התלמוד, ומכוחו מנהג המקום. ובמקום אחר נאריך לדבר בזה בעז"ה.¹² תהילים קל"ט, ד-ו.

1. ראה בבלי חגיגה ג, ב; סנהדרין ל, ד. 2. במדבר טו, כט. 3. פה"מ ראש השנה ב, ד. עיין שם היטב. 4. מלכים ט, א; שם ט, ה. 5. איסורי ביאה כא, א. 6. אף מעילה ת, ח. 7. להתבטאותו החריפה של הרמב"ם בעניין זה ראה הלכות תשובה ה, ב. 8. תשובה יב, יב. 9. דברי יוסף יח, טו-טז. 10. ירמיהו ג, טו. 11. אף השולחן ערוך מיוסד ברובו המוחלט על הרמב"ם. בירידי הוא עובדא. משעה שעמדתי על דעתי,